

Elupuu

Hariliku elupuu (*Thuja occidentalis*) päriskodu on Põhja-Ameerikas. Ometi on ta viimase paarisaja aasta jooksul meil nii tavaliseks saanud, et vaatame teda kui omamaist puud.

Tavaliselt paljundatakse elupuud vegetatiivselt, pistokstega. Nõnda saadakse kiiresti suured tugevad istikud. Elupuu vorme ja sorte ei olegi võimalik teisiti paljundada. Teinekord läheb aga elupuuistikuid vaja palju ning pole tähtis, et nad kõik oleksid sordiehtsad. Näiteks on tarvis istutada pikk hekk või puiestee. Või tekib igatus oma väikese elupuusalu järele. Siis on mõistlik kannatust varuda ja vajalikud istikud ise kasvatada.

Elupuu seeme on varjul väikestes kollakaspruunides kähvides. Õige aeg seemet koguda on septembris, kui kähvid hakkavad pruunikaks muutuma. Soojal kuival päeval, kui nood päikesepaistes hakkavad avanema, on see väga lihtne. Laotage põõsa alla kiletükk ning raputage oksa. Või võtke suurem kilekott, hoidke seda ilusa kähvioks all ja raputage seemned otse kotti.

Enamasti saate koos seemnetega ka mõned kuivanud võrsed, aga neid on kerge välja sõeluda. Võib korjata ka kinniseid kähvisid ning panna need kuskile sooja kohta kuivama. Kähvisoomused avanevad mõne päevaga, seemned saab kätte kähvisid raputades või sõeludes.

Oma väikese külvipeenra jaoks ei kulu seemet kuigi palju. Elupuu seeme on õhkkerge – 1000 seemet kaalub vaevalt 0,8 grammi. Seda ümbritsev kilejas lennutiib jäetakse seemne külge.

Seeme pange kevadest ootama purki või kotti, see ei pea olema õhukindlalt kinni. Hoiuruum võiks olla jahedam, kuid kuiva õhuga. Kevadel, kui muld juba soe, külvake seemned umbes 1 cm sügavusele ja hoolitsege, et pinnas läbi ei kuivaks. Võib külvata ka mullapinnale, peale panna sõelutud turba ja liiva segu. Külv olgu pigem hõre kui tihe. Avamaal idanevad seemned kuni kuu, kasvahoones või lavas kähv see natuke kiiremini.

Esimesel suvel kasvavad elupuuhakatised väga visalt. Tõusmete okkad ei ole soomusekujulised, vaid näevad väl-

Hariliku elupuu uhke sammastik Tartu Puukoolis.

REIN SANDER

Hariliku elupuu noorusvorm 'Ericoides'.

ja just nagu okkad ikka. Sellised on nad ka elupuu noorusvormil 'Ericoides', mis ongi saanud noore elupuu vegetatiivsel paljundamisel. Paarikümne aastaga sirgub see sort pooleteise meetri kõrguseks kaharaks põõsaks. Poolvarjus kasvav vanem põõsas kevadist päikesepõletust eriti ei karda, kuid ometi muutuvad okkad kevaditi mõneks ajaks elupuule tüüpiliselt pruunikaks.

Avamaakülvist saab koolituskõlblike seemikuid alles teise aasta sügiseks. Kasvahoones kasvab seemik juba ühe suvega 4–5 cm pikkuseks, tihti ajab ta sügiseks isegi esimese soomusjate okastega võrse. Parajalt pikad seemikud istutage koolituspeenrale. Sinna jäävad nad 3–4 aastaks, seega võiks taimede vahelkaugus olla natuke suurem kui teistel okaspuudel. Ruutmeetri mahub umbes 16–25 taime.

Eestis haruldane Jaapani elupuu (*Thuja standishii*) on Kubjal kasvanud 1990. aastate keskpaigast.

Koolitamiseks valige kõige tugevamad seemikud, nõrgemad visake ära. Kodu-aias võite teha ka teisiti. Just nõrgakasvulises või kummalise kujuga seemikus võib peituda mõni huvitav vorm. Seemnest paljundades saadakse niisuguseid vorme umbes 3–4%. See sõltub ka sellest, kas seeme on korjatud tüüpiliselt puult või mõnelt vormilt.

REIN SANDER